



### **tijd van jagers en boeren**

- 3000 v C  
Prehistorie

---



### **tijd van Grieken en Romeinen**

3000 v C - 500 n C  
Oudheid

---



### **tijd van monniken en ridders**

500 - 1000  
vroege Middeleeuwen

---



### **tijd van steden en staten**

1000 - 1500  
hoge en late Middeleeuwen

---



### **tijd van ontdekkers en hervormers**

1500 - 1600  
Renaissancetijd en 16e eeuw

---



### **tijd van regenten en vorsten**

1600 - 1700  
Gouden Eeuw en 17e eeuw

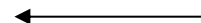
---



### **tijd van pruiken en revoluties**

1700 - 1800  
eeuw van de Verlichting en 18e eeuw

---



### **tijd van burgers en stoommachines**

1800 - 1900  
industrialisatietijd en 19e eeuw

---



### **tijd van de wereldoorlogen**

1900 - 1950  
eerste helft 20e eeuw

---



### **tijd van televisie en computer**

vanaf 1950  
tweede helft 20e eeuw





## De tijd van pruiken en revoluties

1700 - 1800



Dolf Janson

# Een tijd van pruiken en revoluties

## Wat kun je en weet je aan het eind?

Als je deze opdrachten hebt uitgevoerd of het resultaat daarvan van andere kinderen uit je groep hebt gezien en gehoord....

.... Dan weet je wat het woord revolutie betekent en waarom dat voor sommige momenten in de geschiedenis wordt gebruikt.

.... Dan kun je ook allerlei voorbeelden geven van wat een revolutie is (was), ook in de letterlijke betekenis van dat woord.

.... Dan kun je aan de hand van een aantal kenmerken (wat was de oorzaak?, wat was de aanleiding, wat gebeurde er?, welke partijen en personen waren erbij betrokken?, welke gevolgen had die revolutie?, welke landen werden erbij betrokken? enzovoort) de revoluties in Amerika, Frankrijk en de Republiek ('Nederland') in de 18<sup>e</sup> eeuw vergelijken: waarin leken ze op elkaar en wat was echt anders?

.... Dan weet je waarom een bepaalde periode in de geschiedenis 'pruikentijd' wordt genoemd. Dan weet je ook hoe die pruiken eruit zagen, door wie pruiken werden gedragen en waarom ze dat toen deden.

.... Dan kun je vijf heel verschillende voorbeelden geven van positieve gevolgen van die revoluties. Ook kun je dan van tenminste twee van die voorbeelden beschrijven wat we daarvan nu nog steeds merken.

.... Dan weet je wat een grondwet is en kun je uitleggen waarom die wet zo heet. Je kunt dan tenminste twee voorbeelden van artikelen uit onze grondwet noemen (en uitleggen wat ze betekenen).

... Dan weet je waarom een periode in de geschiedenis ook wel De Verlichting wordt genoemd. Ook kun je dan uitleggen wat De Verlichting te maken heeft met die revoluties.

# Opdracht Organiseer een discussie tussen oranjegezinden en patriotten

Oranjeaanhangers steunden in de jaren vanaf 1780 stadhouder Willem V.

De patriotten hadden veel kritiek op alles wat de stadhouder en zijn voorgangers hadden gedaan of juist nagelaten. Zij wilden meer invloed hebben en allerlei dingen veranderen. De oranjeaanhangers wilden juist het liefst zelf de macht houden en alles laten zoals het was.

Men bestookte elkaar met pamfletten en andere teksten en waren daarin behoorlijk fel tegen elkaar. Ook de Amerikaanse revolutie (ook wel Vrijheidsoorlog genoemd) en de rol van Engeland daarbij, speelden hierin nog een rol.

<http://members.home.nl/pushkar/oranje15.html>

<http://www.haagsetijden.nl/default2.asp?eraid=8>

**Je taak:** Organiseer een discussie tussen een oranjeaanhanger en een patriot.

Probeer elkaar met goede argumenten duidelijk te maken dat jouw standpunt beter is voor het land. Spreek af wie gespreksleider is: deze gespreksleider zorgt dat de discussie netjes en op tijd verloopt. Nadat elk het eigen standpunt naar voren heeft gebracht, mogen de andere kinderen 'partij kiezen' en gaan zitten bij degene met wie ze het eens zijn. Dat zijn dan de aanhangers van de beide partijen. Daarna volgt een nieuwe ronde discussie, waarin beiden op elkaar mogen reageren met de bedoeling elkaar te overtuigen. Daarna mogen de andere kinderen opnieuw kiezen met wie ze het eens zijn en daarheen gaan. Enzovoort.

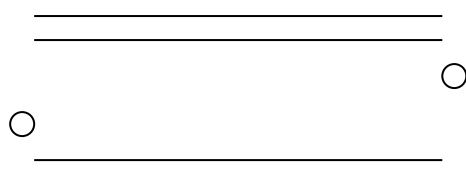
## Hoe ga je dat doen?

### Vorbereiding:

- Verzamel met je groepje informatie over de oranjegezinden en patriotten: Wat wilden ze? Wat vonden ze? Wat schreven ze tegen elkaar? Wie hoorden erbij? Waar kwamen die vandaan?
- Kies hieruit drie of vier onderwerpen waarover ze van mening verschilden.
- Verzamel en bedenk zoveel mogelijk argumenten en redenen waarom beide partijen vonden dat zij gelijk hadden.
- Kies twee leden van je groepje die bij de presentatie het woord zullen voeren. Help elkaar om te zorgen dat zij zich helemaal kunnen inleven in hun rol. Elke woordvoerder krijgt een of meer helpers. Zij mogen met behulp van briefjes de woordvoerder helpen met argumenten (tegen die van de andere partij).
- Kies ook iemand die discussieleider is. Deze moet steeds het nieuwe onderwerp aankondigen, de tijd bewaken en de kinderen na elke ronde stimuleren partij te kiezen.

### Uitvoering:

- Maak ruimte in het lokaal, door bv. de tafels aan de kant te schuiven en alleen de stoelen in dubbele rijen tegenover elkaar te zetten. Misschien kan dat ook in de hal of een leeg lokaal. De twee woordvoerders zitten tegenover elkaar daartussen. Als ze het woord voeren gaan ze natuurlijk staan, (zie plattegrondsheets)



- De discussieleider legt aan de klas uit wat de bedoeling is en welke partijen de twee woordvoerders vertegenwoordigen. Leg ook uit wat hun rol steeds is.

- De andere kinderen van de klas gaan de eerste keer willekeurig op de stoelen zitten. Na elke ronde met argumenten moeten ze partij kiezen en aan de kant van hun favoriet gaan zitten. Het is dus belangrijk dat beide partijen goede argumenten gebruiken,; anders gaat direct iedereen naar een kant en dan is het niet zo leuk.
- Ieder krijgt bv. 1 minuut om de eigen argumenten te noemen. Dan mogen de kinderen partij kiezen (Dat geeft elke woordvoerder heel even denktijd) Daarna mogen ze 1 minuut op elkaar reageren, enzoverder.
- Probeer als woordvoerder in je rol te blijven en ook in die tijd (gebruik geen voorbeelden uit het nu!)
- Tijdens het spreken van de andere partij letten ook de helpers goed op en helpen hun woordvoerder met goede tegenargumenten.

#### **Beoordelingscriteria**

- De beide woordvoerders gebruiken goede argumenten en voorbeelden (passend bij hun rol)
- De helpers zijn actief en zorgen dat echt wordt gereageerd op wat de andere partij zegt
- De gespreksleider is duidelijk en precies
- De gang van zaken en de achtergrond van deze discussie worden vooraf duidelijk aan de klas uitgelegd.
- De andere kinderen snappen na afloop wat oranjegezinden en patriotten vonden en wilden

## Opdracht Vergelijk drie revoluties!

In de tweede helft van de 18<sup>e</sup> eeuw waren er verschillende revoluties: in Noord-Amerika, toen een Engelse kolonie, in Frankrijk en in Nederland (dat toen eigenlijk de 'Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden' heette).

### Je taak:

- Maak een overzicht (schema) waarin je de drie revoluties uit de 18<sup>e</sup> eeuw op een aantal punten met elkaar vergelijkt (zie het schema hieronder)
- Bespreek samen wat jullie de belangrijkste verschillen tussen de eerste drie kolommen vinden en waarom..Zorg dat je het daarover samen eens wordt!
- Zoek dan uit of er ook in onze tijd nog revoluties voorkomen. Zo ja, vergelijk die dan op dezelfde punten met die drie van toen.

	Amerikaanse (vrijheidsoorlog)	Franse (revolutie)	Nederlandse (opstand)	Eind 20 <sup>e</sup> /begin 21 <sup>e</sup> eeuw
In welk land				
In welke plaats(en)				
Welke landen ook betrokken?				
Wie in opstand				
Tegen wie				
Welke gebeurtenissen vonden plaats?				
Wanneer was het				
Wat was de oorzaak?				
Wat was de aanleiding				
Wat hebben we er nu nog van over?				
Wat vind jij zelf ook nog interessant?				

- Maak een powerpointpresentatie waarin je de andere kinderen duidelijk maakt wat jullie te weten zijn gekomen door het invullen van dit schema.

### Hoe ga je dat doen

Bedenk samen hoe je het gaat aanpakken.

Verdeel de taken en spreek af wanneer je elkaar de (eerste) resultaten laat zien.

Zoek in je geschiedenisboek en op internet (bv. op

[http://www.schooltv.nl/vroegerenzo/pagina.jsp?nr=vz\\_werkstuk&wsnr=467358](http://www.schooltv.nl/vroegerenzo/pagina.jsp?nr=vz_werkstuk&wsnr=467358))

<http://www.cultuurwijs.nl/nwc.rijksmuseumamsterdam/cultuurwijs.nl/i000383.html>

[http://www.despin.net/lessen/Franse\\_revolutie/](http://www.despin.net/lessen/Franse_revolutie/)

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Amerikaanse\\_revolutie](http://nl.wikipedia.org/wiki/Amerikaanse_revolutie) of  
<http://www.digischool.nl/gs/community/histoforum/landen/vs.htm#18e>

wat die verschillende revoluties waren. Beantwoord de vragen in het schema met de informatie die jullie hebben gevonden. Beantwoord samen de laatste twee vragen.

Probeer daarna ook uit te zoeken of er in onze tijd (bv. de afgelopen 5 jaar) ergens op de wereld nog steeds revoluties zijn voorgekomen.

Maak daarna met de dingen die jullie hebben gevonden een powerpointpresentatie voor de hele groep. Doe dat zo dat de andere kinderen het kunnen snappen! Gebruik ook plaatjes en kaartjes, zodat het nog duidelijker wordt.

Je mag, als je dat liever doet, ook van elke revolutie een poster maken. Daarop laat je dan zien waar het was, wat er gebeurde en waarom en wat elke revolutie voor gevolgen had.

### **Beoordelingscriteria**

- is de informatie helder en overzichtelijk geordend
- heb je de conclusies goed onderbouwd
- is de powerpointpresentatie (of de serie posters) netjes vormgegeven
- is de powerpointpresentatie (of de serie posters) duidelijk voor de andere kinderen
- heb je goede (=verduidelijkende) illustraties gebruikt?
- heb je uit tenminste vijf verschillende bronnen je informatie gehaald?



# Opdracht Maak een collage

Het woord *revolutie* kun je letterlijk en figuurlijk gebruiken.

## Je taak

Zoek op wat 'revolutie' betekent en welk werkwoord daarbij hoort.

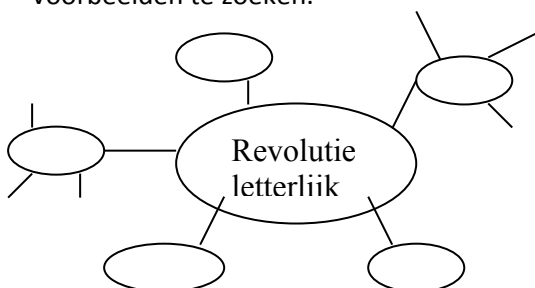
Maak dan een collage van afbeeldingen van allerlei soorten 'revoluties', zowel letterlijke als figuurlijke. Je mag zelf bedenken hoe je die ordent en welke selectie je kiest. Gebruik daarvoor minimaal een vel op A3-formaat (ca 29x42 cm; een 'placemat')

## Hoe ga je dat doen

Zoek in een encyclopedie het woord 'revolutie' op en bespreek samen wat je daar vindt als betekenis en voorbeelden. Snap je wat het woord betekent? Kijk eventueel ook nog in een woordenboek.

Maak twee woordspinnen: een met voorbeelden van letterlijke revoluties en een met voorbeelden van figuurlijke revoluties.

Kies uit elke spin vier voorbeelden en 'spin' die verder uit door daarbij weer aspecten en voorbeelden te zoeken.



Verzamel plaatjes bij die laatste spinnen in boeken en op internet. Denk daarbij ook aan schilderijen en spotprenten (cartoons) uit die tijd. Print of kopieer ze.

[http://www.geheugenvannederland.nl/gvn/search/zoekenadvanced.xsp?dbcode=ATVS02&pageid=900CFF46-0FEA-40DB-BF67-88B3A1EDC34E&wie=&wat=patriotten&waar=&wanneer=&alle=&enof=or&collection\\_ATVS02=true&txtguiSwitch=pictures&media\\_afbeelding=on&txtguiSwitch=pictures&txtguiSwitch=pictures&txtguiSwitch=pictures](http://www.geheugenvannederland.nl/gvn/search/zoekenadvanced.xsp?dbcode=ATVS02&pageid=900CFF46-0FEA-40DB-BF67-88B3A1EDC34E&wie=&wat=patriotten&waar=&wanneer=&alle=&enof=or&collection_ATVS02=true&txtguiSwitch=pictures&media_afbeelding=on&txtguiSwitch=pictures&txtguiSwitch=pictures&txtguiSwitch=pictures)

Sorteer de afbeeldingen (op land, op jaar, op thema, of wat je zelf logisch of handig vindt) en knip ze zo uit dat overbodige stukjes wegvallen. Leg de uitgeknipte plaatjes zo op het vel dat het een mooi geheel wordt. (Pas op voor tocht!). Als je tevreden bent met het geheel, plak je ze voorzichtig vast met lijm. Voeg als je wilt ook teksten toe: als woorden of zinnen zo gevonden of die je zelf uit uitgeknipte letters hebt samengesteld.

Als je heel tevreden bent, kun je de collage (laten) lamineren.

## Beoordelingscriteria

Is uit de collage duidelijk dat het om het begrip 'revolutie' gaat?  
Heb je zowel de letterlijke als de figuurlijke betekenis zichtbaar gemaakt?  
Zijn de teksten toepasselijk bij de het thema en de plaatjes?  
Ziet de collage er verzorgd uit (qua knippen en plakken en vlakverdeling)

## Opdracht Knutselen

In de 18<sup>e</sup> eeuw droegen zowel mannen als vrouwen, zeker degenen die wat meer geld hadden, pruiken. Dat waren soms fraaie bouwwerken, zeker de vrouwenpruiken. Zie bv.

<http://www.20eeuwnederland.nl/thema's/kleding%20en%20mode/het%20elegante%20ongemak/1045.html>

### Taak

- Maak een voorbeeld van een pruik en demonstreer die aan de klas
- Vertel daarbij waarom men een pruik droeg en wat voor soorten pruiken er in die tijd waren. Geef ook aan wie er wel en wie niet pruiken droegen.
- Laat een paar voorbeeld zien van mensen uit die tijd met een pruik en ook van mensen die tegenwoordig nog wel zulke pruiken dragen..

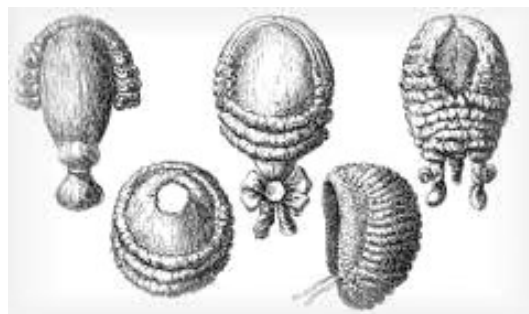
### Wat moet je doen

Zoek eerst een paar duidelijke afbeeldingen waarop je zulke pruiken uit de 18<sup>e</sup> eeuw kunt zien. Denk aan schilderijen uit die tijd!

Zet een aantal van die afbeeldingen in powerpoint, zodat je ze goed aan anderen kunt laten zien.

Maak dan met behulp van wc-rolletjes, watten en/of 'engelenhaar', en een afgeknipte panty een heren- en een damespruik.

Lees na wat voor mensen pruiken droegen (wanneer, waarom). zodat je daarover wat kunt vertellen als je je pruik showt en de plaatjes laat zien..



### Beoordelingscriteria

- Lijkt je pruik inderdaad op een echte en is hij ook te dragen?
- Laten de gekozen plaatjes goed verschillende typen pruiken zien?
- Kun je duidelijk vertellen door wie en waarom pruiken werden gedragen?

## Opdracht Grondwet opstellen

In 1787 werd de eerste Amerikaanse grondwet aangenomen., waarin onder andere werd vastgelegd dat elke burger recht had op individuele vrijheid, gelijkheid en vooruitgang.

Zie o.a. de (Engelstalige) links op of

<http://www.earlyamerica.com/freedom/index.html>

Ook Nederland heeft natuurlijk een grondwet.

### **Taak**

Maak een grondwet voor je school.

Bedenk daarvoor minstens 5 artikelen.

### **Hoe ga je te werk**

Bedenk vooraf wat je allemaal wilt regelen in die grondwet.

Zoek ook eerst eens op wat er in de Nederlandse Grondwet is geregeld.

Bespreek samen waarom dit een g r o n d w e t is..

## Extra opdracht: Museum inrichten

In de 18<sup>e</sup> eeuw waren er filosofen, onderzoekers, schrijvers en anderen die vonden dat mensen veel meer dan vroeger hun eigen verstand moesten gebruiken en een eigen mening hebben. Door ontdekkingen in de natuurwetenschap (Galilei (aarde draait om de zon en niet andersom), Newton (o.a. wetten van de zwaartekracht) bleken dat allerlei vooroordelen en bijgeloof achterhaald. Tot dan toe waren het vooral de (rooms-katholieke) kerk en de koning die bepaalden wat waar was en wat mensen mochten denken en wat niet. Daarom wilden deze moderne denkers ervoor zorgen dat ook 'het gewone volk' onderwijs kreeg en kennis kon nemen van kennis over hoe de wereld in elkaar zat.



*Het Teylersmuseum*

### Taak

- Maak een folder voor het Teylersmuseum waarin je iets vertelt over de geschiedenis en de verzameling.
- Organiseer een eigen museum op school, waarmee je dezelfde soort dingen kunt doen als toen in het Teylersmuseum.

## Hoe ga je dat doen?

### a. folder

Kijk op de website van het Teylersmuseum. ([http://www.teylersmuseum.nl/index\\_flash.html](http://www.teylersmuseum.nl/index_flash.html)) Zoek in andere bronnen meer informatie over wat daar is te vinden. Zoek uit hoe dit museum (zie foto) (het oudste museum van Nederland) is ontstaan. Kun je ook uitleggen waarom het juist in de 18<sup>e</sup> eeuw ontstond? Wat wilde men ermee? Wat verzamelde men daar? Voor wie was het bedoeld? Kies een paar onderwerpen die interessant zijn voor bezoekers van dit museum. Schrijf daarover tekstjes die ervoor kunnen zorgen dat mensen daar gaan kijken. Maak daarmee een folder (bijvoorbeeld een dubbelgevouwen A4). Zorg voor toepasselijke plaatjes! Gebruik als je dat kunt het programma Publisher om de folder vorm te geven.

### b. museum

Zoek op wat er in het Teylersmuseum te zien en te doen was in de 18<sup>e</sup> eeuw. Bedenk hoe je op school ook zo'n museum kunt organiseren: wat is nodig (maak een lijst met voorwerpen die wilt hebben), of en hoe kun je daaraan komen (zet op de lijst erachter wie zo'n voorwerp heeft of zou kunnen hebben). Onderzoek wat mogelijk is en maak daarmee het definitieve plan: waar in de school ga je dat doen, op welk moment is dat haalbaar in verband met de voorbereiding (en kan dat dan op school?) wie mogen er komen kijken (andere groepen, ouders?), wie mag het openen, enzovoort.

### Beoordelingscriteria

- De folder moet een duidelijk beeld geven van wat er in Teylersmuseum te vinden is. Ook moet erin staan beschreven wanneer en waarom het is ontstaan.
- De folder moet de lezer stimuleren om in dat museum te gaan kijken
- De folder moet er aantrekkelijk (goede verdeling van tekst en plaatjes) uitzien en geen spelfouten hebben.
- Het museum moet interessant zijn voor de bezoekers.
- Er is een uitnodiging voor de tentoonstelling en/of de opening daarvan gemaakt en verspreid.
- De tentoongestelde voorwerpen moeten overzichtelijk zijn uitgesteld.
- Er zijn bijschriften geplaatst of er is een toelichting (rondleiding) op papier voor de bezoekers.
- Er wordt duidelijk aangegeven wanneer er proefjes worden gedemonstreerd.
- Er wordt een duidelijke uitleg bij de proefjes gegeven.

## Extra opdracht: krantenbericht en muziekpresentatie

In 1765/66 bracht Mozart een bezoek aan Nederland, o.a. aan Den Haag. Tijdens dat bezoek schreef en publiceerde hij ook enkele composities.



*De 7-jarige Wolfgang Amadeus achter de toetsen, met zijn vader Leopold zijn zusje*

### Taak

Schrijf een artikel voor de 's Graavenhaagsche Courant, waarin je verslag doet van het bezoek van Wolfgang Amadeus Mozart met zijn vader en zus aan Den Haag en van een concert dat ze daar gaven..

Laat bij je presentatie aan de klas een stukje van die muziek horen er vertel er iets bij, zodat de andere kinderen beter begrijpen wat voor muziek dit is.

### Hoe ga je dat doen?

Zoek eerst meer informatie over wie Mozart was en wat er tijdens dat bezoek aan Den Haag gebeurde.

<http://homepage.residentie.net/~schram-12/beroemd.htm#Mozart>

[http://www.allesopeenrij.nl/index.html?page=http://www.allesopeenrij.nl/lijsten/muziek/mozart\\_nederland.html](http://www.allesopeenrij.nl/index.html?page=http://www.allesopeenrij.nl/lijsten/muziek/mozart_nederland.html)

<http://www.componisten.net/componisten.net/default.asp?c=mozart>

<http://www.haagsetijden.nl/default2.asp?eraid=8>

Ga dan opzoek naar (een cd waarop) muziek (staat) die Mozart in Nederland heeft gecomponeerd. Luister naar die muziek, zodat je een idee hebt wat die 9-jarige jongen kon in die tijd.

Schrijf dan een verslag van dat bezoek en van een concert voor de krant. Probeer het te doen in de stijl van die tijd. Zoek daarom eerst op hoe een krantenartikel van toen eruit zag. Denk aan de feitelijke gegevens (wie, wat, waar, waanneer en waarom).

**Beoordelingscriteria**

- Is aan het verslag te merken dat je naar de muziek hebt geluisterd?
- Is het verslag te herkennen als een krantenartikel?
- Klopt de inhoud met die tijd?
- Is de toelichting bij de gedraaide muziek duidelijk en uitnodigend?

## extra opdracht: Kerkhof of begraafplaats?

Dit is de ingang van de oude begraafplaats in Tiel.



### Taak:

Zoek eens uit wat de tekst op de pilaren betekent en wat dit met de tijd van de verlichting te maken heeft. <http://www.dodenakkers.nl/plaatsen/navolgingtiel.html>

Maak ter gelegenheid van de opening van deze begraafplaats een advertentie waarin je de voordelen van deze nieuwigheid uitlegt en aanprijst. Bedenk daarbij wel wat de functie van deze plek is!

### Beoordelingscriteria:

- je hebt de argumenten helder verwoord
- je laat door inhoud en vorm blijken dat deze advertentie in die tijd is geplaatst
- je laat blijken dat je weet hoe de plattegrond van Tiel er in die tijd uitzag en waar deze plek toen te vinden was.